

УДК 006.91:681.121.089

ТЕХНІЧНІ КОМІТЕТИ СТАНДАРТИЗАЦІЇ, ЯК ОСНОВНА ОРГАНІЗАЦІЙНА ФОРМА ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ СТАНДАРТИЗАЦІЇ

М. П. Андрійшин, О. М. Чернишенко

*Метрологічний центр Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України»,
Київська область, Боярка.*

У статті розглянуто основні шляхи удосконалення правових та організаційних засад національної стандартизації та приведення її у відповідність з європейською моделлю, зокрема створення організаційних форм діяльності у сфері стандартизації відповідно до міжнародної та європейської практики. Наведено основні завдання національних Технічних комітетів стандартизації та конкурентні переваги участі у їх роботі.

Ключові слова: стандартизація, Технічний комітет стандартизації, гармонізація, національні стандарти.

В статье рассмотрены основные пути усовершенствования правовых и организационных основ национальной стандартизации и приведение ее в соответствие с европейской моделью, а именно создание организационных форм деятельности в сфере стандартизации в соответствии с международной и европейской практикой. Приведены основные задания национальных технических комитетов стандартизации и конкурентные преимущества участия в их работе.

Ключевые слова: стандартизация, Технический комитет стандартизации, гармонизация, национальные стандарты.

The article examines the main ways to improve the legal and organizational basis for national standardization and bringing it into line with the European model, including the creation of organizational forms in standardization activities in accordance with international and European practice. Shows the main task of the National Technical Committee of Standardization and competitive advantages of participating in their work.

Keywords: standardization, Technical Committee of Standardization, harmonization, national standards.

Ключовим кроком на шляху до європейської інтеграції України та реформування паливно-енергетичного комплексу є підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом і його державами-членами, а також активне членство в Європейському Енергетичному Співтоваристві та виконання взятих на себе відповідних зобов'язань. Дані зобов'язання поширюються не лише на адаптацію загальних принципів функціонування енергетичних ринків, пріоритетів розвитку паливно-енергетичного комплексу України, але й на узгодження енергетичної політики України та ЄС, застосування єдиних підходів та методології формування стратегії розвитку та розробки регуляторної бази енергетики.

В цих умовах Україна поступово впроваджує звід Європейських стандартів (EN) як національні стандарти, зокрема гармонізовані європейські стандарти, добровільне застосування яких вважатиметься таким, що відповідає вимогам законодавства.

З метою приведення системи стандартизації до європейської моделі в Україні 03.01.2015 набрав чинності Закон України «Про стандартизацію» в новій редакції, положеннями якого запроваджуються два рівня стандартизації залежно від суб'єкта стандартизації, що приймає стандарти: національні стандарти, прийняті національним органом стандартизації та стандарти і технічні умови, прийняті підприємствами, установами та організаціями (далі – підприємства). Разом з тим відмінється галузева стандартизація, у зв'язку з чим, протягом п'ятнадцяти років центральні органи виконавчої влади мають право у відповідних сферах діяльності та в межах своїх повноважень перевіряти, переглядати свої галузеві стандарти з метою переведення їх на національний рівень або на рівень підприємств чи скасовувати. До 2015 року в Україні існувало три рівні стандартизації: національна, галузева стандартизація та стандарти підприємств (центральні органи виконавчої влади у відповідних сферах діяльності та організації

мали право розробляти та затверджувати свої стандарти).

На даний час, коли майже відмінено галузеву стандартизацію, існує багато підприємств, великих та малих, в яких практично відсутні традиції участі в розробці національних стандартів. В цих випадках стандартизація стояла як би осторонь, потреба в ній виникала час від часу, наприклад на етапі розроблення Технічних умов. Така ситуація пояснюється просто намаганням зменшити витрати на виробництво та недооцінюванням національних стандартів та всіх переваг з цим пов'язаних.

Мета даної статті – скласти цілісне уявлення про систему стандартизації, що сформувалася на даний час в Україні, зокрема в частині діяльності Технічних комітетів стандартизації, в тому числі в нафтогазовому комплексі та розробленні національних стандартів.

Для забезпечення розроблення національних стандартів відповідно до міжнародної та європейської практики, не допускається погодження проєктів національних стандартів з державними органами та зацікавленими сторонами. Інтереси держави під час розроблення національних стандартів представлятимуть представники органів державної влади, а підприємств та організацій їх уповноважені представники як члени відповідних технічних комітетів стандартизації.

В умовах створення нової національної системи стандартизації, яка відповідатиме сучасними вимогам, на даний час, у більшості державних органів, підприємств, установ та організацій відсутнє розуміння важливості удосконалення правових та організаційних засад національної стандартизації та приведення її у відповідність з європейською моделлю, зокрема створення та участь у роботі організаційних форм діяльності у сфері стандартизації відповідно до міжнародної та європейської практики.

На жаль, вітчизняні підприємства в тому числі і нафтогазові компанії практично не застосовують стандартизацію як інструмент у конкурентній боротьбі, а технічні комітети зі стандартизації України практично не беруть участі у роботі ТК ISO нафтогазової сфери. На відміну від України досить активно працюють у цих ТК представники США, Канади, Великобританії, Німеччини, Норвегії. Особливу активність за останні роки проявляє Китай та РФ [1].

На даний час в Україні створена і функціонує система з 159 Технічних комітетів стандартизації.

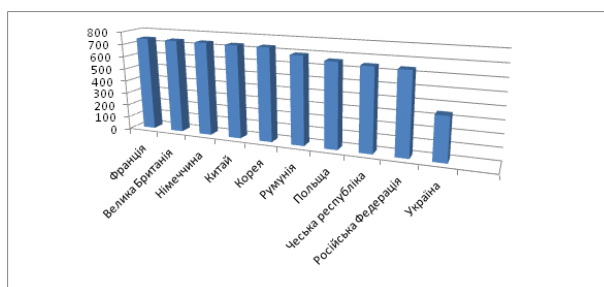

Рисунок 1 – Країни найактивніші учасники у роботі ISO [2]

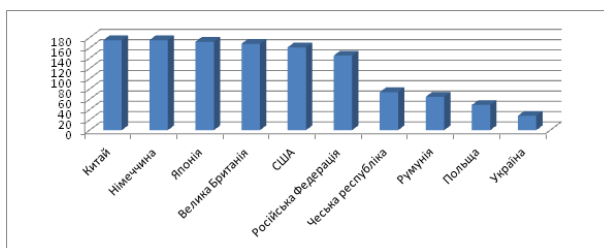

Рисунок 2 – Країни найактивніші учасники у роботі МЕК

Методичне керівництво, нагляд за діяльністю технічних комітетів та дотриманням ними чинного законодавства у сфері стандартизації здійснює національний орган стандартизації (далі – НОС). НОС вживає відповідні заходи з метою забезпечення виконання ТК їх повноважень на належному рівні.

НОС публікує на офіційному веб-сайті аналітичні матеріали, графіки, таблиці тощо щодо діяльності ТК, які містять інформацію про:

- загальну кількість ТК;
- динаміку зміни кількості ТК за роками;
- розподіл ТК за роками їх створення;
- розподіл ТК за сферами та об'єктами стандартизації;
- розподіл ТК за територіальним розташуванням організацій, які виконують функції секретаріату;
- відомості про ТК, створених у звітному році;
- відомості про ТК, діяльність яких припинено у звітному році;
- кількість ТК, сфери та об'єкти стандартизації, яких приведено у відповідність до сфер та об'єктів стандартизації відповідних ТК міжнародних та регіональних організацій стандартизації;
- кількість ТК, які розробляють більше ніж 10 проєктів національних нормативних документів (далі – НД) за рік;
- кількість ТК, які розробили від 5 до 10 проєктів НД за звітний рік;
- кількість ТК, які розробили до 5 проєктів НД за звітний рік;

– кількість ТК, які не розробляли проекти НД у за звітному році;
– кількість ТК, діяльність яких пропонується припинити;
– кількість ТК, які беруть участь у роботі ТК міжнародних та регіональних організацій стандартизації, стандартизації, членом яких є Україна.[3]

Технічним комітетом стандартизації є форма співробітництва заінтересованих юридичних та фізичних осіб з метою організації і виконання робіт з міжнародної, регіональної, національної стандартизації у визначених сферах діяльності та за закріпленими об'єктами стандартизації.

Технічні комітети стандартизації формуються з урахуванням принципу представництва всіх заінтересованих сторін.

Членство в технічних комітетах стандартизації є добровільним.

До повноважень технічних комітетів стандартизації належить:

1) участь у роботі відповідних технічних комітетів стандартизації міжнародних і регіональних організацій стандартизації;

2) розроблення і погодження національних стандартів, кодексів ustalеної практики та змін до них;

3) участь у формуванні програми робіт з національної стандартизації;

4) перевірка і перегляд національних стандартів та кодексів ustalеної практики, розробниками яких вони є;

5) погодження і надання пропозицій щодо скасування та відновлення дії національних стандартів, кодексів ustalеної практики та змін до них.

До роботи в технічних комітетах стандартизації залучаються уповноважені представники органів виконавчої влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання та їх громадських об'єднань, організацій роботодавців та їх об'єднань, наукових установ та навчальних закладів, науково-технічних та інженерних товариств (спілок), громадських організацій споживачів (об'єднань споживачів), інших громадських об'єднань, професійних спілок, провідних науковців і фахівців.

Повноваження на прийняття рішень щодо створення та припинення діяльності технічних комітетів стандартизації, визначення сфери їх діяльності та координація їх діяльності покладені на національний орган стандартизації.

Участь у роботі Технічного комітету, надає його членам ряд переваг, зокрема своєчасне розроблення необхідних для галузі документів, отримання безкоштовно оригіналів текстів міжнародних та європейських стандартів, участь у міжнародних та європейських

організаціях/ТК стандартизації у відповідних напрямках, а також отримання найактуальнішої інформації у сфері стандартизації.

В нафтогазовому комплексі працює 4 ТК [4]:

1. ТК 38 Стандартизація продуктів нафтопереробки і нафтохімії (Державне підприємство «Науково-дослідний інститут нафтопереробної та нафтохімічної промисловості «МАСМА» (ДП «НДІННП «МАСМА»)).

До складу технічного комітету входить 18 підприємств-колективних членів технічного комітету та 23 їхніх повноважних представників.

Структура технічного комітету ТК 38 «Стандартизація продуктів нафтопереробки і нафтохімії» налічує 3 підкомітети та 2 робочі групи (рис. 3).

N з/п	Назва підкомітету, робочої групи	Відповідні ТК і підкомітет і ISO/IEC, CEN, CENELEC, МДР	Об'єкти стандартизації та їх коди відповідно до ДК 004-2008
1	Підкомітет «Палива»	Комітет ISO (ISO/TC 28), SC03, CN 21	Палива і присадки до палив (75.160, крім 75.160.10), розчинники (75.080)
2	Підкомітет «Масильні матеріали, промислові оливи та споріднені продукти»	Комітет ISO (ISO/TC 28), SC03	Оливи, присадки і пакети присадок, мастила, споріднена з ними продукція (75.100), спецрідини (75.120)
2.1	Робоча група «Оливи і спецрідини»	Комітет ISO (ISO/TC 28), SC03	Оливи, присадки і пакети присадок до олів, споріднена з ними продукція (75.100), спецрідини (75.120)
2.2	Робоча група «Мастила»	Комітет ISO (ISO/TC 28), SC03	Мастила, присадки і пакети присадок до мастил, споріднена з ними продукція (75.100)
3	Підкомітет «Парафіни і бітуми»	Комітет ISO (ISO/TC 28), SC03	Парафіни, бітуми (75.140)

Рисунок 3 – Структура технічного комітету ТК 38 «Стандартизація продуктів нафтопереробки і нафтохімії»

2. ТК 133 Газ природний (Український науково-дослідний інститут природних газів (УкрНДІГаз))

До складу технічного комітету входить 6 підприємств-колективних членів технічного комітету та 22 їхніх повноважних представників.

Структура технічного комітету ТК 133 «Газ природний» налічує 4 підкомітети:

- ПК 1 «Контроль і забезпечення якості»,
- ПК 2 «Діагностика газотранспортного обладнання»,
- ПК 3 «Термінологія»,
- ПК 4 «Транспортування та зберігання».

3. ТК 138 НАФТОГАЗ нормування (Державне науково-технічне підприємство (ДНТП) «Бурова техніка»).

Об'єкти стандартизації відповідно до ДК 004-2008, 75.180.10 Устаткування для розвідування,

свердлування/буріння та видобування.

Інформація щодо структури та переліку колективних членів технічного комітету відсутня.

4. ТК 146 Матеріали, обладнання, технології і споруди для нафтогазової промисловості (Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (ІФНТУНГ)).

До складу технічного комітету входить 16 підприємств-колективних членів технічного комітету та 22 їхніх повноважних представників.

Структура технічного комітету ТК 146 «Матеріали, обладнання, технології і споруди для нафтогазової промисловості» налічує 4 підкомітети (рис. 4).

N з/п	Назва підкомітету	Відповідні ТК і підкомітети ISO/IEC, CEN, CENELEC, МДР	Об'єкти стандартизації та їх коди відповідно до ДК 004-2008
1	ПК 1 Бурове та нафтогазо-промислове обладнання та інструмент	Комітет ISO/TC 67	75.180.10 75.180.99
2	ПК 2 Системи трубопровідного транспорту	Комітет ISO/TC 185 ISO/TC 193	23.060.01 75.200
3	ПК 3 Контроль якості та сертифікація в нафтогазовій галузі	Комітет ISO ISO/TC 176 ISO/TC 135	03.120.20 19.100
4	ПК 4 Вимірювання витрат та кількості газів і рідин	ISO TC-9 Flow measurement IMEKO	17.060 17.120.01 17.120.10 91.140.40

Рисунок 4 – Структура технічного комітету ТК 146 «Матеріали, обладнання, технології і споруди для нафтогазової промисловості»

Разом з тим значну частину робіт по розробленню національних стандартів та гармонізації міжнародних стандартів в нафтогазовій сфері виконує **ТК 122 Аналіз газів, рідких та твердих речовин** (Всеукраїнський державний науково-виробничий центр стандартизації, метрології, сертифікації та захисту прав споживачів (ДП «Укрметрестстандарт»).

На міжнародному рівні у нафтогазовому комплексі наразі функціонують три ТК ISO:

- ISO/TC 28 «Нафтові продукти й мастильні матеріали»;

- ISO/TC 67 «Матеріали, обладнання споруди на континентальному шельфі для нафтогазової, нафтохімічної та газової промисловості»;

- ISO/TC 193 «Природний газ».

Нові технічні регламенти, стандарти процедури оцінки відповідності мають базуватися на міжнародних взірцях – міжнародних стандартах (у випадку технічних регламентів та стандартів) або інструкціях та рекомендаціях, які видаються міжнародними органами стандартизації (у випадку процедур оцінки відповідності). [5]

Відхилення та виключення від цих вимог можливі лише у разі наявності суттєвих кліматичних або географічних факторів, а також суттєвих технологічних проблем. Крім цього, право не використовувати міжнародні стандарти з інших причин надано країнам, що розвиваються.

Основою для співробітництва у сфері гармонізації технічних регламентів та стандартів є міжнародні організації, зокрема:

- Міжнародна організація стандартизації (ISO);
- Міжнародна електротехнічна комісія (IEC);
- Міжнародний союз електрозв'язку (ITU).

ВИСНОВКИ

1. З метою забезпечення ефективного функціонування ТК необхідно ширше залучення до участі в прийнятті міжнародних стандартів, розробленні та перегляду національних стандартів представників органів влади, а також підприємств та організацій.

2. Для досягнення консенсусу, зважаючи на технічні можливості вітчизняних виробників та регіональні особливості встановлення вимог до продукції, в умовах відсутності погодження з центральними органами виконавчої влади, при прийнятті міжнародних стандартів та розробленні національних нормативних документів, необхідно залучати до цього процесу якомога більше зацікавлених підприємств та організацій.

3. Сфера діяльності ТК нафтогазового комплексу дублюється між собою, що з точки зору забезпечення раціонального та ефективного функціонування ТК є недоречним. Це необхідно враховувати під час перегляду Положень про ТК.

4. Українським ТК нафтогазової сфери необхідно активніше залучатись до роботи у відповідних «дзеркальних» ТК міжнародних та регіональних організацій зі стандартизації для вчасного впровадження стандартів цих організацій на національному рівні.

Література

1. Розробка національних стандартів: значення та завдання ТК нафтогазового комплексу/ Гордієнко Т., Стандартизація, сертифікація, якість —2009 — №2 — С 3-8 .

2. ISO 2015. ISO members. Веб-сторінка http://www.iso.org/iso/home/about/iso_members.htm.

3. ДСТУ 1.14:2015 Національна стандартизація. Процедури створення, діяльності та припинення діяльності технічних комітетів стандартизації. Київ

4. Перелік діючих ТК на 2016 рік., ДП «УкрНДНЦ». 2016. Веб-сторінка <http://www.ukrndnc.org.ua/index.php?option=com>

[_content&task=blogcategory&id=34&Itemid=272](#)

5. ТЕХНІЧНІ БАРСЕРИ І САНІТАРНІ ТА ФІТОСАНІТАРНІ ЗАХОДИ В МІЖНАРОДНІЙ ТОРГІВЛІ: види, тенденції розвитку, регулювання. Посібник державного службовця. / За ред. І.В. Бураковського, К. Кравчука В. Мовчан. Інститут економічних досліджень і політичних консультацій, 2015.

6. IEC 2015. List of members. Веб-сторінка <http://www.iec.ch/dyn/www/f?p=103:5:0>.

Поступила в редакцію 06.06.2016 р.

Рекомендували до друку:

докт. техн. наук, проф. Костишин В. С.,
докт. техн. наук, проф. Середюк О. Є.